

Anmeldelser

Hvilken natur?

Anne Katrine Gjerløff & Karsten Elmose Vad (red.).

En antologi om natursyn og natur i Danmark. Talrige farvefotos og andre illustrationer, 200 sider. Biologforbundet uden år. Pris: 250 kr.

Naturen er blevet *hot!* Der bliver talt om natur og naturbeskyttelse som aldrig før, og sammen med klimaet er naturen kommet så højt op på den politiske dagsorden, at partiernes villighed til at gøre noget for natur og miljø påvirker valgresultaterne.

I denne antologi har Biologiforbundet efter eget udsagn "samlet de mest toneangivende forskere, eksperter og organisationer, der arbejder med den danske natur, [som hver] giver deres faglige, erhvervsmæssige eller ideologiske blik på Danmarks natur, før og nu." Det er blevet til 20 kapitler om emner som biodiversitet, rewilding, naturgenopretning, naturens æstetik og naturetik.

Der er virkelig meget godt at hente, men også mange almindeligheder, hvor man hurtigt ser, hvilke kapitler, der er 'vitaminer' i. Det, der for mig var mest iøjefaldende, var, hvor stor forskel, der er mellem forfatterens opfattelse af, hvad natur overhovedet er, og det var også en del af ideen med bogen. Her er det påfaldende, at fagbiologerne næsten udelukkende skriver om det, man kunne kalde den eksklusive natur, dvs. det i vores omgivelser, der er mest uberørt. I modsætning hertil anlægger flere af de andre forfattere et bredere natursyn, hvor også de mere menneskepåvirkede naturværdier er med.

For mig at se har de fleste af biologerne her skyklapper på ved at se naturen som noget geografisk afgrænset som naturen i bestemt form, og ikke natur som *naturindhold* overalt, hvor der er liv, der ikke er 100 % kontrolleret af mennesker. Husskaderne og mælkebøtterne på fortovene på Blegdamsvej i København er således lige så meget natur som de sjældne arter i en nationalpark. Samlet set er naturindholdet selvfølgelig langt større på en praktisk set uberørt højarktisk tundra eller i en tropisk bjergregnskov end i København, og derfor prioriterer vi naturligvis beskyttelsen forskelligt.

Det er nemlig ikke bare en teoretisk diskussion. Det har fuldkommen afgørende betydning for, hvad naturbeskyttelsesarbejde skal bestå i. For en organisation som DOF er det helt afgørende, at der sikres et så stort naturindhold som muligt overalt omkring os, også i det man kunne kalde hverdagsnaturen. Det er jo den, der skal bidrage med liv og glæde omkring os. Denne diskussion er af særlig stor betydning for forvaltningen af produktionslandskaberne, hvor vi og de fleste andre grønne organisationer insisterer på, at der skal være plads til et rimeligt naturindhold også på de 60 % af Danmarks landareal, der dyrkes med landbrug.

Selvfolgelig skal sjældne og truede arter have særlig opmærksomhed, og i DOF har vi store forventninger til de nye nationalparker og de titusinder af hektar urørt skov, men vi støtter også BirdLife Internationals mantra "to keep common birds common". Dette indebærer bl.a., at man i mange år har udført naturpleje for at opretholde levedygtige bestande af arter, der er trængt af den intensiverede udnyttelse af landskaberne. Her har det synspunkt som bekendt vundet frem, at vi skal genetablere nogle store sammenhængende (ofte indhegnede) områder, hvor naturen så at sige slippes fri uden anden målsæt-

ning end fri dynamik. Den er dog ikke mere fri i de indhegnede områder, end at man udsætter nøje udvalgte store græssere til at skabe den dynamik og lysåbne natur, som så mange især plante- og insektarter er afhængige af.

Det er nogle særdeles spændende ideer og eksperimenter, som DOF varmt støtter, men det er jo også naturpleje – bare med en tidsmæssig målsætning om at 'genskabe' noget, vi havde i Danmark for 6-7000 år siden, inden datidens jægere havde udryddet flere arter af store græssere og reduceret antallet af resten ganske betydeligt. Den mere traditionelle naturpleje sigter blot på at opretholde de naturtyper og arter, som var begunstige af århundreders ekstensivt landbrug såsom engfuglene. Vores synspunkt er, at "one size does not fit them all". Som i mange andre af livets forhold er mangfoldighed en god ting. Afhængigt af arter og lokale forhold som områdestørrelse og andre økologiske og praktiske betingelser, er der brug for forskellige remedier i værktøjskassen, blot vi ikke ender ovre i noget, som er alt for arrangeret. Dette behandles rigtig fint af Anne Katrine Gjerløff i kapitlet om *Natur og unatur som argumentation*, ligesom Rita Merete Buttenschon kommer rigtig godt omkring emnet i kapitlet *Den plejede natur*. Her har hun i øvrigt en tankevækkende bemærkning: "En del lodsejere ønsker ikke at få foretaget rydning eller græsning fx af hensyn til jagtinteresser." Så meget for jægerens naturinteresse.

Vi lever på kanten af den sjette masseuddøen, men hvor meget handler det om Danmark, hvor der næsten ikke er nogen globalt truede arter? Det gør det så meget vigtigere at bidrage til international fugle- og naturbeskyttelse de steder i verden, hvor problemerne er i en helt anden størrelsesorden end herhjemme, og på de internationalt betydningsfulde forekomster af rastende, fældende og overvintrende vandfugle, som Danmarks har så stort et ansvar for. Det omtaler ingen af forfatterne, hvilket ikke alene er påfaldende, men også sætter nødvendigheden af at fokusere så voldsomt på hjemmehørende truede arter lidt i perspektiv. For når vi fx taler om fuglebestande, det går stærkt tilbage for, så er det jo landbrugslandets fugle, ikke de urørte skove.

Hertil kommer, at der er flere andre organismegrupper, der globalt er væsentligt mere truede end fuglene, hvoraf 14 % er truede. Det gælder fx padder med 40 %, nåletræer med 34 %, koraller med 33 % og pattedyr med 26 %. Man kan således sige, at dansk fuglebeskyttelse har 'overskud' til at interessere sig nok så meget for fuglene generelt i landskabet og på havet – herunder som nævnt især vores internationalt betydningsfulde forekomster af trækkende vandfugle. Det er således bemærkelsesværdigt, at 83 ud af vores 125 EU-fuglebeskyttelsesområder har sådanne vandfugleforekomster på udpegningsgrundlaget, og at arealet af dem udgør 96,5 % af det samlede fuglebeskyttede område.

I kapitlet *Den originale og den kopierede natur* behandles autenticiteten i naturgenopretningsprojekter, dog uden at bruge ordet autenticitet. Desværre rammer forfatterne efter min mening temmelig meget ved siden af. I stedet for en luftig diskussion af forskellen på naturgenopretning af Skjernådeltaet og Søborg Sø, er spørgsmålet i langt højere grad, hvor meget skal vi manipulere i form af optimering af levevilkårene for flora og fauna, uden at vi ender i det rene Disneyland (med Kværkeby Fuglereservat ved Ringsted som det nok mest grelle eksempel herhjemme), og hvor meget skal vi kunstigt opformere og udsætte truede arter? For det er jo temmelig klart, at ulvene, der

selv løb hertil over den dansk-tyske grænse har tusind gange så meget naturkvalitet som opdrættede svenske Størke, der yngler i Nordsjælland. Det berøres overhovedet ikke i bogen.

Op så et lille sidespring: I kapitlet om *Den historiske natur* skriver Bo Fritzboer, at "Moderne historikere vil som regel hævde, at historien ikke har nogen bestemt retning. Men det er kun, fordi der i humanvidenskaberne er en lang tradition for at betragte naturen som irrelevant. For det passer jo simpelthen ikke ...". Ja, det har naturen lidt under i det meste af 1900-tallet, hvor intellektuelle så ned på naturbeskyttelse som føleri og nostalgi. Men det er værre endnu, for den dag i dag ved folk fra human- og samfundsvidenskaberne så fortvivlende lidt om natur, biologi og evolution (inklusive menneskets), at det skader samfundets muligheder for at forvalte vores omgivelser. Rigtigt forstået: Ja, der er også masser af elementær biologi involveret i alle mellemmenneskelige relationer og den måde vores samfund fungerer på, men det lukker humaniora øjnene for.

Det kommer Mickey Gjerris en del ind på i sit kapitel om *Naturens etiske betydning*. "Vi har brug for den ukontrollerede vilde natur. Vi har brug for at møde de dele af fællesskaber, som ikke er os. Brug for at blive mindet om, at der er andre end os, der betyder noget. [...] Når vi ødelægger den vilde natur i en evig jagt for forbrugsgoder [...], så ødelægger vi det fysiske grundlag for vores eget liv. Men vi ødelægger også vores mentale liv."

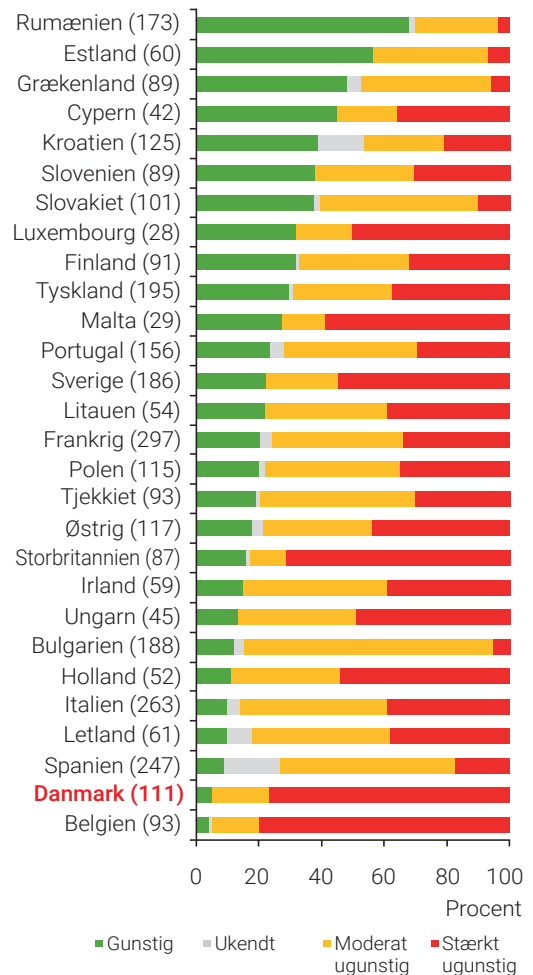
Naturbeskyttelse er en etisk fordring. Men det kniber med at få det gjort helhjertet, eller som Carsten Rahbek skriver "Vi bygger vores naturbeskyttelse på »tro, håb og kærlighed« ... eller på nudansk: »frivillighed«. Resultatet står klart i [statistikken med] status for den danske biodiversitet." Se figuren, hvoraf det fremgår, at Danmark ligger i bunden, hvad tilstanden for EU-beskyttede naturtyper angår.

Jeg kan ikke undlade at kommentere på den tidligere Friluftsråds-formand, Niels-Christian Levin Hansens kapitel om rekreativ udnyttelse af naturen. Friluftsrådet gør en prisværdig indsats for at fremme befolkningens oplevelsesmuligheder i naturen, hvor især børns forhold til naturen er skræmmende ringe, men ofte kniber det med forståelsen for behovet for uforstyrrede områder for forstyrrelsesfølsomme arter såsom de 'store vingefang'. Ligesom Naturstyrelsen nøjes man normalt med besværgelser såsom, at "friluftslivet skal naturligvis foregå under hensyntagen til fauna og flora" uden at uddybe, hvordan den almindelige skovgæst skal tage hensyn til en rugende Musvåge, der letter på 100 m's afstand, uden at han/hun nogen-sinde opdager det, hvorefter Kragerne tømmer reden.

Det er her bemærkelsesværdigt, at nogle af friluftorganisationerne har været blandt de mest udtalte kritikere af naturnationalparkerne på trods af, at de vil give befolkningen fantastiske oplevelsesmuligheder – måske endda i en sådan grad, at det kan true områdernes muligheder for at tiltrække nogle af de truede arter, som de skulle tilgodesee. For os i DOF er det temmelig uforståeligt, at disse 'naturinteresserede' organisationer ikke kan afgive nogle privilegier i form fx af ridning, terrænløb og mountainbiking i de 3-4 % af de indtil nu offentligt tilgængelige naturområder, som naturnationalparkerne kommer til at udgøre.

Alt skal ikke være den samme 'grød'. Der må godt være områder, som det kræver en særlig indsats at besøge, eller hvor det kræver særlig hensynsfuldhed fx i form af færdsel, der er begrænset til gående på veje og stier og kun om dagen. Det er meget tænkeligt, at det vil give grundlag for et så meget rigere dyreliv, at nettoresultatet bliver et plus for de særligt interesserede, der gør en indsats for at opleve områderne. Sådanne

Tilstand for natur i EU-lande

områder kunne oplagt være dele af naturnationalparkerne. Parallelt med dette er det værd at påpege, at vi skal være taknemlige for, at der ikke gælder de samme liberale regler for offentlig færdsel i private skove som i offentligt ejede. Det er med til at sikre en række forstyrrelsesfølsomme arter bedre betingelser her end i de statsejede, og for langt hovedparten af skovgæsterne betyder det ikke noget som helst, at man ikke kan rende rundt overalt døgnnet rundt.

Bogen kunne godt være redigeret lidt strammere. Der er mange gentagelser i flere af kapitlerne, nogle er temmelig rodede, og så har redaktørerne glemt at angive et udgivelsesår. Det er en bibliografisk bommert, som bare ikke må ske.

Antologien kan under alle omstændigheder varmt anbefales til alle med en seriøs interesse i dansk naturforvaltning. Den afspejler fint de mange vinkler, som naturen kan opfattes ud fra, og de mange problematikker der er i denne brydningstid for dansk natursyn og naturforvaltning.

Hans Melftoft

Naturguide Grønland

Bo Normander. 382 sider, 540 farvefotos og mange andre illustrationer, hft. Gyldendal, 2022. ISBN 978-87-02-29879-6. Pris 299 kr.

Denne guide henvender sig til naturinteresserede, der tænker på at rejse til Grønland for første gang. Den kan både bruges som inspiration til rejsen og som den guide, man har med på turen.

Bogen indledes med en Introduktion til Grønland, Grønlands geologi, klima og vejr, Den arktiske natur, plantelivet, dyrelivet og livet i havet. Derefter følger 100 sider med rejseguide til Grønland, fulgt af godt 200 sider med artsbeskrivelser af mere end 550 arter af landpattedyr, havpattedyr, fugle, fisk, insekter, andre dyr i havet, havalger, planter, svampe, mosser og til sidst et par geologiske afsnit. Fuglene er illustreret med gode fotos af de enkelte arter, men som enhver fuglekigger ved, så skal der mere end en enkelt illustration af en fugleart til, for at bogen kan bruges som bestemmelsesguide. Er man særligt fugleinteresseret, og har brug for en guide, så tager man naturligvis en målrettet fugleguide med. Det samme gælder, hvis man har andre særlige interesser, som fx botanik, men for den almindeligt naturinteresserede er udvalget af arter og beskrivelserne velvalgte.

Udbredelsen er illustreret med nogle meget små og skematisk kort, der kun indikerer den helt overordnede udbredelse. Da mere end 80 % af Grønland jo er dækket af is, hvor der stort set ikke findes liv, burde de fleste udbredelseskort over landorganismer bare være hvide med en grøn kant. Fx er udbredel-

sen af Havørn illustreret ved at farve den sydligste tredjedel af Grønland grøn. Men i realiteten ses Havørne jo ikke inden over iskappen, og i Østgrønland ses havørne heller ikke bortset fra længst mod syd.

Jeg tog denne ret nye guide med til Grønland, da jeg skulle guide en naturinteresseret gruppe, der havde fokus på fugle, og der gjorde den god fyldest. Den var ganske nyttig til at orientere sig om de almindeligt forekommende planter og fugle, og får man fisk på menuen, kan man lige slå op og se dens status i Grønland. Det skal også bemærkes, at jeg ikke før har set fotos af fisk i denne høje kvalitet. Men vi savnede de svenske og norske artsnavne, som ville have udvidet bogens læserskare, da vores nordiske venner sagtens kan læse teksten, men deres artsnavne er ofte helt forskellige.

Det er klart, at denne guide har sin styrke i artsbeskrivelserne og de mange fine fotos. Jeg ville dog have foretrukket lidt mere detaljerede beskrivelser på bekostning af rejseguiden, så der var plads til flere fotos og andre illustrationer, som fx hvalernes blåst. De 100 sider med rejseguide vil være i fare for at blive forældede længe før de øvrige kapitler og gør, at guiden vejer over 700 g.

Tænker du på at skulle til Grønland, eller har du allerede købt billetten, så er guiden værd at anskaffe sig.

Lars Maltha Rasmussen

Hummingbirds

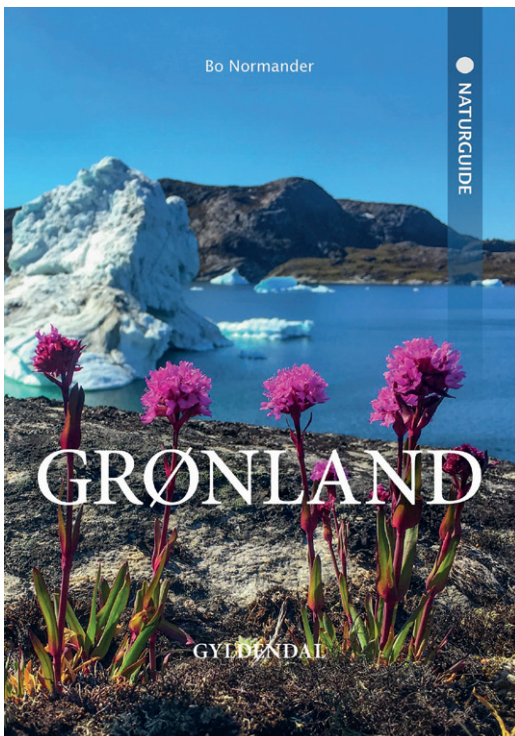
Glenn Bartley & Andy Swash. A Celebration of Nature's Jewels. 288 sider, talrige farvefotos og andre illustrationer, indb. BirdLife/Princeton University Press, 2022, ISBN 978-0-691-22560-9. Pris £ 28.

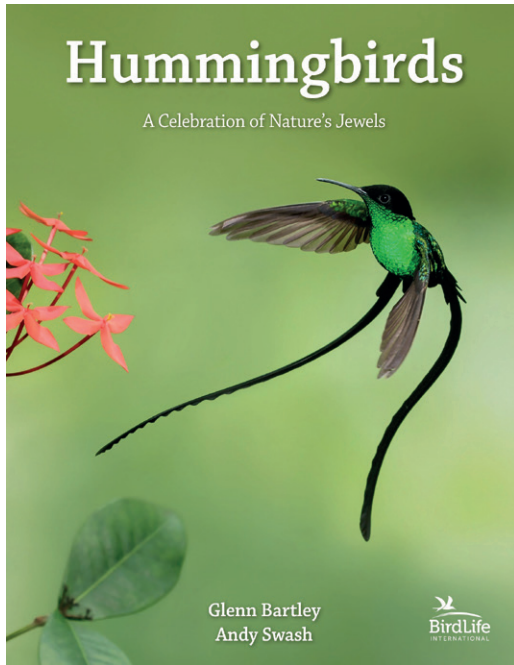
Det er i første omgang de mange sider med utallige fotos af et rigt udvalg af kolibriarter, der fænger. Det skriver jeg ikke for at forklejne forfatterens fremragende tekst, men som en ros til de mange dygtige fotografer, hvis kunnen, udstyr og tålmodighed har givet det skønne resultat. Efter et forord med en hyldest til familien Trocilidae følger en introduktion med taksonomi og lidt om dens oprindelse. Ukendt for de fleste læsere er det vel, at de ældste, dvs. 30-35 mio. år gamle kolibrifossiler, er fundet i Europa.

I afsnittet om tilpasning og den enestående livsstil får man et indgående indblik i kolibriernes størrelse, former og anatomi, samt deres fantastiske flyveevne og tilpasning til Den Ny Verdens forskellige biotoper mellem lavland og snegrænse, hvor kolibrierne i højlandet erstatter manglen på insekter, hvad blomsterbestøvning angår.

Ud over deres enestående flyveevne er det vel deres farver, ofte navngivet efter ædelstene, metaller og himmelske fænomener, der er det mest fængslende ved kolibrier. Hannen er den farvestrålende, medens hunnen har en mere beskedne og camouflerende farvepragt, en stor fordel for dem, som alene må stå for redebygning, rugning og opfostring af de to unger. Farven, vi ser hos de fleste fugle, skyldes pigmenter, hvilket man også ser hos kolibrier, men her er det dog strukturfarverne, der giver de mest brillante farver. En glitrende rød farve kan således skifte til gyldengrøn over blålig til helt sort afhængig af vinklen, den betragtes i. Dette og meget mere er grundigt beskrevet og visualiseret i afsnittet om farver.

Afsnittet om forplantning beskriver de mange former for display, hvor nogle kolibrier samles i små grupper for at synge

til hunnens gunst, mens andre foretager forskellige former for akrobatflyvning eller dykker ned mod hunnen fra stor højde for at give et højt smæld med halen lige ud for hunnen. Andre igen udnytter eksotisk udsmykning som blikfang. Hunnens redebygning varierer fra art til art, men fælles for alle er spindelvæv et fast forankringsmateriale. De fleste arter bygger en lille kopformet rede med en diameter som en dansk 10'er eller 20'er. Andre igen, som fx *Phaethornis*-slægten, hæfter reden til undersiden af et blad og gerne over vand. Redens yderside camoufleres ofte med små blade og mos.

Afsnittet biogeografi og biodiversitet indledes med en geografisk fordeling af kolibrierne, hvor Colombia, Ecuador og Peru kommer ind på en flot førerplads. Herefter beskrives Nordamerikas kolibri, fordelingen i Caribien med endemiske arter, kolibrierne i Mexico og Mellemamerika for at slutte af med den utrolige mangfoldighed i Sydamerika.

Kolibrier har været agtet og æret af mennesket i mange hundrede år og har haft stor indflydelse på den indfødte befolkning. De har spillet en væsentlig rolle i Aztekernes mytologi og kultur og ikke mindst givet navne til guder og konger som Huitzilihuitl eller Huitzilpochtli.

Alle arter er dækket under Appendix II i CITES-konventionen om handel med truede arter, og i afsnittet herom gives en udførlig status.

Mod slutningen giver de to forfattere hver sin personlige tilgang til disse luftens juveler, inden der afsluttes med en BirdLife-liste over underfamilierne, og ikke mindst en meget brugbar oversigt med engelske og systematiske navne over arter og antal af underarter. Udbredelsen med sidehenvielse gives i skrift og i form af miniaturekort og med højdeangivelser i bjergene.

Bogen giver i tekst og illustrationer et fremragende indblik i denne fantastiske familie og kan anbefales til alle med interesse for eksotiske fugle.

Mogens Behnke-Pedersen

Vadehavet – grænseløs natur- og kulturarv

John Frederiksen (red.). 480 sider, talrige fotos og figurer, indb. Gyldendal 2022. ISBN 978-87-02-25911-7. Pris 349 kr. i Naturbutikken.

Nu er den endelig kommet, den store brede bog om Vadehavet. Den er en værdig afløser for forgængeren, som kom i 1976 (Abrahamsen *et al.*: Vadehavet – et dansk – tysk – hollandsk naturområde), og som for alvor satte Vadehavet på dagsordenen. Med sine små to kilo egner den sig ikke til at stikke i lommen på feltturen, men til gengæld så meget mere til at blive lagt på sofabordet. For der er tale om et smukt indbundet værk, rigt udstyret med pragtfulde fotos og gode illustrationer.

Bogen fortjener dog mere end blot at blive bladret i ved eftermiddagskaffen. Det skyldes dybden, bredden og den aktuelle ramme, som dette verdensarvsområde, vores nok vigtigste danske fugleområde, bliver beskrevet i. Hele det internationale vadehav, dvs. både den hollandske, den tyske og den danske del er med (dog med mest vægt på den danske del).

Bogens 19 kapitler er fordelt på fire overordnede afsnit: Det første hedder Opdagelsen. Det handler om både brugen og udforskningen af Vadehavets natur og ressourcer. Det andet hedder Udfordringen, og handler om, hvad der kræves, for at mennesker, dyr og planter kan leve i et så dynamisk landskab. Det tredje afsnit hedder Bevægelse og handler om folk, handel og trækfugle. Og i det fjerde afsnit Udsigten, beskrives de forandringer, der i fremtiden kan ventes både for mennesker og natur.

I alle de overordnede afsnit har ornitologen Karsten Laursen haft fingrene i et kapitel, og næsten en fjerdedel af bogen handler om udforskning af og vilkårene for vadehavsnaturen og fuglelivet. Bogen giver således god plads til naturen, inklusive en indføring i tidevandet og dets helt afgørende betydning for alt, hvad der sker og er sket i Vadehavet. Men næsten lige så vigtigt som beskrivelsen af naturen er det, at den bliver serveret i en bredere sammenhæng. Ikke kun tidevand og stormfloder, men også kultur, fiskeri, søfart og turisme. Også græsrodsorganisationernes betydning og landskabsforvaltningen er beskrevet. Derved får læseren en dybere forståelse af dette komplekse landskabs dynamik, historie og fremtid.

Med vor tids tiltagende klimaforandringer, kan man være bekymret for, hvordan det vil gå i Vadehavet, når havniveauet stiger og stormene tager til. Og man kan være bekymret for, hvordan det vil gå for trækfuglene, når der går kludder i de biologiske rytmer. Meget afhænger af, hvor hurtigt havet stiger og sedimentationen ændres. Bliver marsken og vaden permanent vanddækket, vil økosystemet, vi kender, bryde sammen, og millioner af trækfugle forsvinde. Men forholdene er meget komplekse, og udviklingen derved svært at forudse.

De trækkende arter er i gennemsnit blevet reduceret med 40 % over de seneste 20 år. Og blandt ynglefuglene har Klyder og Havterne svært ved at opretholde bestanden, fordi rederne oversvømmes ved de stadigt hyppigere storme i yngletiden. På den anden side har stigende temperaturer betydet, at arter som Silkehejre, Sølvhejre, Skestork og Sorthovedet Måge er blevet mere almindelige. Dette problemkompleks har fået en lødig behandling, og en snert af trøst kan der hentes i visheden om, at både naturen og kulturen i Vadehavet er tilpasset et ustabil miljø.

Når der også er givet plads til punktvis beskrivelse af vadehavsområdets forfattere og malere, tør det stå klart, at der ikke er tale om, hvad man normalt ville kalde en fuglebog. På den

anden side kan bogen af de ovenfor nævnte grunde også anbefales til fuglekiggere, foruden til historieinteresserede, og hvem der ellers på en eller anden måde interesserer sig for området. Det er et fornemt produkt til prisen.

Peder Agger

Female Heroes of Bird Conservation

Rosemary Low. 254 sider, fotoillustreret, hft. Insignis Publications, 2021. ISBN: 978-1-7399130-0-7. Pris: € 33,30.

En lang række kvinder, som alle har udrettet store eller små heltindegerninger i fuglesagens navn, har fået hvert sit kapitel i denne bog, som udgør en letlæst kavalkade af fascinerende historier. Fælles for næsten alle kvinderne er, at deres indsats kun i begrænset omfang har fået omverdenens opmærksomhed, og nogle er endda gået stort set ubemærket hen. Det er bogens formål at få disse kvinder frem i rampelyset.

Bogens forfatter, Rosemary Low, har udgivet over 30 bøger om fugle og har tidligere arbejdet som kurator for fugle i Loro Parque og Palmitos Park på De Kanariske Øer. Siden barndommen har hun haft en forkærlighed for papegøjer, hvilket også i nogen grad har præget det udvalg af heltinder, som præsenteres i bogen.

Tidsmæssigt er heltinderne spredt over næsten to århundreder, og der er ingen tvivl om, at mange af kapitlerne skildrer ganske ekstraordinære kvinders liv. Især imponerede det mig at læse beretningen om Emilie Snethlage, som i 1905 rejste fra Tyskland til Brasilien, hvor hun nogle år senere – kun ledsaget af

lokale assistenter – udforskede fuglelivet i ganske ukendte dele af Amazonas. Ligeledes imponeret blev jeg af brasilianske Neiva Guedes' heroiske indsats for at redde Hyasintaraerne i Pantanal; en indsats, som begyndte næsten et århundrede senere, da hun som specialestuderende i 1990 tog i felten uden hverken bil eller mobiltelefon. Arbejdet fortsætter i dag, hvor hun er ansat som professor på det lokale universitet.

Jeg nød også at få genopfrisket historien om, hvordan Rachel Carson med sin bog *Det tavse forår* i 1962 henledte verdens opmærksomhed på de problemer, som sprøttemidlet DDT (og andre lignende pesticider) medfører for naturen og fuglene. Historien om de tyndskallede rovfugleæg er i dag kendt af de fleste, og det er i høj grad Rachel Carsons fortjeneste.

Ud over de kapitler, som er tilegnet en enkelt kvinde (eller to), har forfatteren inkluderet en håndfuld tværgående kapitler, som beskriver generelle trends og udfordringer for kvinder i ornitologiens verden. De fungerer generelt godt som opsamlingskapitler, selvom bogens første kapitel med titlen *To be a woman: Advantage or Discrimination?* egentlig irriterede mig lidt, idet jeg hverken er enig i det ene eller det andet. Samtidig er jeg dog klar over, at livet som fagligt og politisk engageret kvinde i dag er lettere i Europa end mange andre steder i verden – og meget lettere end for 100 år siden. En særlig tanke skal derfor gå til Phyllis Barclay-Smith, som blev ansat i britiske RSPB i 1924 og arbejdede med fuglebeskyttelse resten af sit liv. Med sin videnskabelige tilgang til ornitologien og en særlig handlekraft opnåede hun en imponerende faglig og politisk indflydelse, som var unik for sin tid og stadig er sjældnen i dag.

Det er oplagt at anbefale denne bog som en inspirationskilde til andre kvinder, men faktisk synes jeg, at den henvender sig til alle med en interesse for fugle og fuglebeskyttelse rundt om i verden. Den inspiration, der ligger i andres succeshistorier, kan forandre verden – måske med udgangspunkt i en ung studerende, en truet fuglearter eller et stærkt lokalsamfund. Ingen af kvinderne i Rosemary Lows bog har set sig selv som heltinder eller ønsket at være det. De har blot fulgt deres passion, og deres dedikerede arbejde for fuglenes sag var og er drevet af en kombination af nysgerrighed og vedholdenhed – tilsat en passende mængde kærlighed; kærlighed til fuglene og deres frie natur.

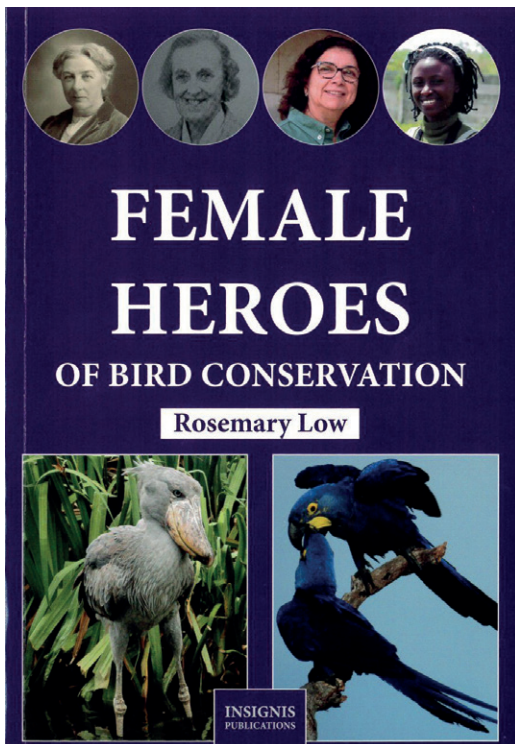
Iben Hove Sørensen

Danmarks Biodiversitet

Kaj Sand-Jensen & Jens Christian Schou. Før, nu og i morgen. 239 sider, talrige farvefotos, kort og grafer, indb. Gads Forlag, 2022, ISBN 978-87-12-06806-8. Pris 189,95.

Vi har hørt det mange gange: Biodiversiteten er i dyb krise pga. voldsom mangel på plads til naturen og dens processer. Men hvad indebærer det mere konkret for forskellige naturtyper og arter? Det har de to forfattere skrevet 19 essays om i denne bog med god populærvidenskabelig formidling som fx *Blandt dammens smådyr*, *Nattens sværmere*, *Biodiversiteten og landskabet før og nu*, *Floraens udvikling i 14 regioner*, *Rig natur på istidsjord*, *Sådan ligger agerlandet* og *Halvvild eller forvildet natur*.

Ifølge den seneste landsdækkende vurdering af 171 indikatorer for arter, levesteder og processer i naturen er 51 % i tilbagegang, mens blot 12 % er stabile eller i fremgang, og resten har ukendt status. Især er nøjsomme planter og deres tilknyttede insekter blevet fåtallige pga. forurening med næringsstoffer

overalt i landskaberne. Det intensivt udnyttede agerland er efterhånden helt tomt for vilde planter, insekter og fugle.

Det er gået særlig hårdt ud over sommerfuglene, hvor 12 arter helt er forsvundet og 34 arter er enten truede eller sårbare. Noget lignende gælder for vilde bier, svirrefluer og mange andre insekter, hvor et af de alvorlige problemer er, at skovlysningerne er forsvundet med den moderne intensive skovdrift. Næringsstofforeningen har betydet, at nogle få arter af planter og insekter, der trives med næringsstofferne, er blev meget almindelige, mens mange andre er blevet sjældnere eller helt er forsvundet.

To essays handler specifikt om fuglene, som i mange henseender adskiller sig fra planterne og insekterne. I vores del af verden er de fleste fugle nemlig temmelig opportunistiske og kan derfor tilpasse sig meget bedre end de ofte stærkt specialiserede planter og især insekter. Som det er læsere af DOFT bekendt, er både antallet af arter og antallet af individer af fuglearter, der lever i skov og andre træ- og buskbevoksede områder, gået markant frem de sidste 200 år, mens mange af fuglene i det åbne land er gået lige så markant tilbage. Specielt siden indførelsen af det industrialiserede landbrug efter 2. Verdenskrig er det gået hårdt ud over fuglene i det åbne land.

I essayet *Fuglene ud over landet* har forfatterne regnet lidt på tallene i DOFbasen for at se, hvad en fuglekigger kan opleve på en enkelt dag eller i løbet af året. Her dykker de ned i Klaus Malling Olsens registreringer fra Ølseagle Revle og sam-

menligner dem med forekomsterne i Skagen, ved Blåvand, ved Årslev Engso, på Gedser Odde og ved Kikhavn nær Hundested mv. – og i egne og venners haver. Ganske sjovt!

Et helt essay er viet til afhandlingen sidste år her i DOFT *Danmarks fugle gennem to århundreder*, hvor forfatterne har produceret nogle fine visualiseringer af de store forandringer for ynglefuglene i de forskellige naturtyper suppleret med manipulerede landskabsfotos fra hhv. 1950 og 2015 med deres respektive vindere og tabere blandt fuglene.

I essayet *Halvild eller forvildet natur* diskuterer forfatterne også rewilding og siger på det nærmeste "Spis brød til!" Lad os lave nogle eksperimenter, se hvad der sker og få nogle erfaringer. I samme essay får DOF et gok, fordi vi mener, at der er grænser for, hvor meget man skal manipulere med arterne fx i form af udsætning af forsvundne fuglearter. Det er de åbenbart uenige i, men grænsen må da vel gå et eller andet sted, så vi ikke ender i den rene tivolisering?

Når der skrives om biodiversitet, handler det ofte om de store globale linjer med flora- og faunaregioner og Danmarks placering heri. Det står der meget lidt om i denne bog, som til gengæld handler om den jordnære glæde og fascination over arter som bakke-gøgeurt, svømmende vandaks, hvid admiral, ålekvalbe, lille vandsalamander, sydflagermus, Gulspurv og Urfugl. Den kan derfor varmt anbefales til alle, der ønsker at vide noget om Danmarks flora og fauna og truslerne mod dem.

Hans Meltofte

Ny og stærkt udvidet oversigt over Danmarks fugle

Det er 30 år siden, at DOF sidst udsendte en officiel oversigt over Danmarks fugle i form af Klaus Malling Olsens bog *Danmarks fugle – en oversigt*. Siden da er status og forekomstmønstret for mere end 200 yngle- og trækfugle, samt sjældne fugle ændret markant. Med andre ord har en opdateret systematisk oversigt over Danmarks fugle været en mangelvare i mange år. I den spritnye bog er der for alle arter lagt vægt på perspektivering og grafisk fremstilling for at give læseren et hurtigt og detaljeret overblik over det aktuelle forekomstbillede i landet. Bogen er på over 500 sider i A4-format, og prisen i Naturbutikken er 299 kr.